



Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. IV. Vtrum motus Angeli, tam continuus, quàm discretus, in instanti,
per correspondentiam ad nostrum tempus, fieri possit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

pora, liber est. Unde secundo responderi potest distinguendo Minorem: Ordo partibus hujus universi praefixus consistit in eo, quod nulla creatura possit rem ulteriores sine priori contingere. Nulla creatura corporalis, & contenta a loco, legibusque loci subiecta, concedo Minorem. Nulla creatura spiritualis, & continens locum, atque independens ab illo, nego Minorem & Consequentiam.

31. Dices: Angelus est subditus legibus temporis, quantum ad hoc, quod non possit transire de praeterito ad futurum absque eo, quod transeat per praesens: Ergo pariter subditus erit legibus loci, quoad hoc, quod non possit transire de uno extremo alicujus spatij ad aliud, nisi per medium; non enim minus est ordo inter partes permanentes spatij, quam inter partes successivas temporis.

32. Sed negatur Consequentia & paritas: Ratio discriminis est, quia Angelus non potest ratione suae durationis tangere partes futuras temporis, antequam existant; hoc enim est proprium aeternitatis, ut alias ostensum est; partes autem extremas spatij, quia de facto existant, cum sint permanentes, potest Angelus tangere, non tangendo intermedias.

intractatu de scientia Dei disp. 7. art. 7.

33. Obijcitur quarto: Sequitur ex nostra opinione, corpus, v. g. lapidem posse moveri de extremo ad extremum absque eo, quod transeat per medium; si nimirum Angelus illud deferat in suo motu discreto de extremo ad extremum absque transitu per medium. Sequitur etiam Angelum posse extendere suam operationem ultra sphaeram aetivitatis saltem in casu, quo distantia locorum, inter quae esset motus discretus Angeli, superaret latitudinem sphaerae aetivitatis illius.

34. Respondeo negando utramque sequelam: primam quidem, quia Angelus deferens corpus aliquod, non potest moveri motu discreto; non potest enim tollere a corpore, quin sit in loco, per commensurationem & contactum quantitativum, & consequenter quin moveatur per commensurationem suarum partium ad partes loci: unde hoc ipso, quod Angelus vult se movere portando aliquod corpus, necesse est, ut motus ejus sit continuus. Alteram vero sequelam nego, quia ut Angelus operaretur ultra sphaeram aetivitatis, deberet manendo in loco, in quo est, & consequenter operando circa illud, operari in alio ad quamcumque distantiam; quod nostra sententia non ponit: quia si Angelus movetur, oportet quod relinquat terminum a quo, dum a se incipit operari, ut alium locum acquirat.

35. Obijcitur, quinto: In quolibet motu debet dari aliquod moveri ante mutatum esse: Ergo debet dari aliquod medium inter terminum a quo, & inter terminum ad quem. Consequentia probatur: quia dum mobile est in termino a quo, nondum movetur, dum vero est in termino ad quem, est in mutato esse.

36. Respondeo cum D. Thoma hic art. 2. ad 3. quod in motu discreto, in quo mutatum esse est pars motus, non debet dari moveri ante mutatum esse; sed solum in motu continuo, in quo mutatum esse non est pars, sed terminus: de quo infra redibit sermo.

37. Denique obijcit Molina, quod transitus ille Thomistarum statim, ut menti sese offert, judicatur impossibilis: unde, inquit, non tam pertinet ad nos illum impugnare, quam ad illos eum probare.

Verum respondeo, quod transitus ille (non

Thomistarum, sed Angelorum) judicatur quidem impossibilis ab his qui sequuntur doctrinam imaginationis, quae continuum non transeunt, ut ait S. Thom. in 1. dist. 37. quaest. 3. art. 2. non tamen ab illis, qui sensibilia relinquentes, de rebus spiritualibus longe aliter de corpore philosophantur. Unde ut supra retulimus, Vazquez prudenter Recentiores illos admonet, ut corporalia & sensibilia relinquat, & altiorum modum spiritualia contemplandi investigent.

Ad do. transitum illum, licet a sensibus remotissimum, non debere tamen judicari impossibilem, cum etiam corpus Christi, quod modo quodam spiritali adest in Eucharistia, per divinam potentiam in caelo simul, & in varijs terrae locis praesens quotidie fiat sine ullo medij transitu. Quo respexisse videtur Ipona, dum Cant. ait: *Ecce venit is saliens in montibus, transiens in collibus, qui in instanti sine transitu per medium praesens corporaliter in terra, & in pluribus altitudinibus simul adest absque eo, quod corporibus intermedijs alligetur.* Cur ergo judicabitur repugnans, quod Angelus ex sua spiritualitate commaturaliter habeat non dependere a transitu per medium, quod corpus potest habere supernaturaliter, si quidem spiritus naturaliter non dependet a commensuratione corporis sicut dependet corpus: Ergo quod corpus supernaturaliter accipit, potest Angelus connaturaliter habere.

Ad do. etiam, quod si anima rationalis possit de suo corpore migrare in aliud, immo de se reformare illud, etiam si esset distans, non infero mando prius corpora intermedia: quidni ergo similiter poterit Angelus uniri corpori distanti, non informativè, sed activè absque eo, quod dicitur se corpori intermedio: nam si cur anima se habet in informando, ita Angelus in agendo, movendo.

ARTICULUS IV.

Verum motus Angeli, iam continuus, quam discretus in instanti per correspondentiam ad nostrum tempus fieri possit?

PRO resolutione hujus difficultatis, quam movet D. Thomas hic art. 3. notandum est, quod cum moveri localiter nihil aliud sit, quam accipere de novo aliquem locum, duplicè possumus distinguere motum localem, juxta duplicem modum, quo aliquid potest fieri de novo praesentis loci loco, unum improprium, qui dicitur simpliciter mutatio, quando scilicet taliter acquiritur locus de novo, quod non relinquatur alius locus positivus, sed proceditur a simplici negatione; alium proprium & strictè sumptum, qui est transitus de uno loco positivo ad alium, constans duplici mutatione, una qua deseritur unus locus, & alia qua alter acquiritur; cum tamen in priori non inveniat nisi una mutatio, qua acquiritur locus de novo. Proposita difficultas non procedit de simplici mutatione, quae non fit verè & proprie motus; nam certum est illam posse fieri in instanti tam Angelico, quam nostro, puta si Angelus de novo crearetur in aliquo loco, vel si supponamus Angelum nullibi existentem, aut operationem incipere in instanti operari in aliquo loco.

Solum ergo questio est, an motus localis Ange-
li proprie dicitur, & constans ex positiva dere-
lictione unius loci, & acquisitione alterius, pos-
sit fieri in instanti, per correspondenciam ad no-
tum tempus, sive unica operatione Angeli,
quæ uni tantum instanti nostri teporis coexistat?
Affirmant Scotus, Molina, Suarez, & alij
Recentiores: negant Thomista cum præceptore
Angelico hic art. 3. quibus subscribit Vazquez
disp. 197. licet ratione D. Thomæ non approbet.

§. I.

Pars negativâ defenditur.

Dico igitur: Motus Angeli, sive continuus,
sive discretus, unico instanti fieri nequit.
La S. Thomas hic art. 3. in calce corporis arti-
culi dicens: *Vnde relinquitur quod motus Angeli sit
in tempore; in continuo quidem tempore, si sit motus
in continuo; in non continuo autem, si sit motus
in continuo.* Idem docet in 1. dist. 37. quest. 4. art.
3. & quodlibet 11. art. 4.

Probatur primò conclusio, specialiter de motu
continuo, ratione à priori. Nullum successivum
fieri potest in instanti: Sed motus continuus An-
geli successivus est: Ergo in instanti fieri nequit.
Major est evidens: nam fieri successivus, est fieri
partiatim, & partè post partem; fieri verò in in-
stanti, est fieri totum simul. Minor verò proba-
tur primò. Continuum dividitur ab Aristotele
in permanentes & successivum: Sed motus conti-
nuus Angeli non est quid permanentes, ut patet:
Ergo successivus est. Secundò, Ubi est intrinseca
causâ & posteriori, ibi est intrinseca successio:
Sed in motu continuo Angeli est intrinseca prius
& posteriori: Ergo & intrinseca successio.
Minor probatur: In spacio ut pertransibit motu
continuo, est ordo prioris & posterioris: Ergo
et in ipso motu. Hæc consequentia patet: alias
etiam motus adæquaretur spacio, & non adæ-
quaretur: adæquaretur quidem quia, ut suppo-
nimus illi corresponderet, & ex eo esset conti-
nuus: non adæquaretur verò quia non haberet
ordinem prioris, & posterioris, sicut spatium.
Ad id quod, cum spatium sit permanentes, in eo
non est ordo ille prioris, & posterioris, nisi se-
cundam denominationem extrinsecam à motu
in ipso redundantem: intantum enim in ali-
quo spacio permanenti intelliguntur partes pri-
ores & posteriores, inquantum secundum ali-
quid sui est prius motu pertransibile, & posterius
secundum aliud.

Probatur secundò conclusio, & magis adhuc
ostenditur motum continuum Angeli non posse
fieri in instanti, ratione quam articulo præce-
denti inlinuimus. Angelus motu continuo
transiens ex uno loco in alium, tangit omnia loca
intermedia: Sed non potest Angelus descen-
dens v. g. à celo in terram, omnia loca interme-
dia unico instanti contingere; alias simul con-
tingeret plura loca naturali suæ virtuti adæqua-
ta, & simul esset in celo, & in aère intermedio;
quod disputatione præcedenti ostendimus esse
impossibile, & expressè negatur à Damasceno
libro 2. fidei cap. 3. dicente, Angelum non posse
simul esse in celo & in terra: Ergo motus conti-
nuus Angeli, non potest fieri in instanti.

Potest hæc ratio illustrari exemplo corporis
bicubitalis, quod si unico momento columnam
centum cubitorum pertransiret, simul in pluri-
bus locis sibi adæquatis existeret: Ergo similiter;

A si Angelus in una leuca, tanquam in loco sibi ad-
æquato existens, unico instanti sparium centum
leucarum motu continuo pertransseat, in pluri-
bus locis adæquatis simul existet.

Hæc duæ rationes probant etiam motum dis-
cretum Angelinò posse fieri in instanti, quod sic
ostenditur. Successio unius operationis post aliã,
non potest fieri in instanti; implicat enim in in-
stanti esse successione, alias instans esset divi-
sibile in partem priorem & posteriorem: Sed
motus discretus Angeli est successio unius ope-
rationis post aliã: Ergo in instanti fieri nequit.
Minor probatur: Motus discretus Angeli impo-
tat unam operationem, per quam Angelus fit in
termino à quo, & aliã per quam fit in termino
ad quem: Sed non potest utramque illam ope-
rationem importare, ut simul existentem; alias il-
li duo termini non essent termini à quo, & ad
quem, sed haberent rationem unius loci adæ-
quati resultantis ex duobus partialibus: Ergo
motus discretus Angeli est successio unius ope-
rationis post aliã. Major patet: Nam omnis mo-
tus proprie sumptus debet esse inter duos termi-
nos positivos, per hoc enim differt à simplici mu-
tatione: Ergo motus localis discretus Angeli de-
bet esse inter duo loca in quibus Angelus exi-
stat. Atqui (subsumo) Angelus existit in loco
per operationem, ut supra vidimus: Ergo mo-
tus localis discretus Angeli debet importare un-
am operationem, per quam fit in termino à quo,
& aliã, per quam fit in termino ad quem.

Præterea, si Angelus unico instanti posset duo
corpõra motu discreto contingere, posset in uni-
co instanti in duplici loco sibi adæquato existere:
supponimus enim quodlibet corpõs successivè
contactu ab Angelo, esse locum adæquatum illius.

Denique probatur conclusio ratione D. Thomæ
hic art. 3. quæ potest sub hac forma proponi.
Mutationes instantaneæ sunt termini alicujus
motus continui: Sed motus discretus Angeli non
est terminus alicujus motus continui: Ergo non
est instantaneus. Minor est evidens: Major pro-
batur primò inductione in omnibus mutationi-
bus quæ naturaliter in instanti sunt: nam gene-
ratio est terminus præviæ alterationis, & illius
minatio terminus motus localis, quo Sol ad ori-
zontem nostrum accedit.

Secundò probatur ratione: Non est possibile
quod aliquid toto aliquo tempore quiescat in
aliquo termino, & in instanti terminativo illius
temporis sit in alio termino; sicut enim de ratio-
ne intrinseca motus est quod in quocumq; parte
signata, vel in quocumq; indivisibili motus, eti-
am in illo quod intrinsece terminat motum, mo-
bile alio modo se habeat quam prius; ita in qua-
cumque parte signata, vel in quocumq; indivisi-
bili quietis privativæ (de qua loquitur S. Do-
ctor) quiescens debet eodem modo se habere ac
prius, etiam in ultimo indivisibili extrinsece il-
lam terminantè; quies enim exigit uniformita-
tem, sicut motus difformitatem: Atqui si illud
quod toto aliquo tempore in aliquo termino
quiescit, in instanti terminativo illius temporis
esset in alio termino, in tali instanti non eodem
modo se haberet ac prius, ut patet; esset liqui-
dem in diverso termino & loco: Ergo implicat
quod aliquid toto aliquo tempore quiescat, &
& quod in instanti terminativo illius temporis
sit in alio termino: alioquin in illo instanti simul
quiesceret & non quiesceret, ac se haberet & non
haberet eodem modo, ut consideranti patebit.

Zz Hanc

Hanc rationem directè opponit Sanctus Doctor fundamento contrariè opinantium, allato initio corporis articuli: ponebant enim motum Angeli esse in instanti, quia ut dicebant, dū movetur ab uno in alium locum, toto tempore præcedenti est in termino à quo, ultimo verò instanti terminativo illius temporis, reperitur in termino ad quem; ita ut non possit dari ultimum instans in quo sit in termino a quo, sed primum in quo in illo non sit: sicut in generatione substantiali, & in illuminatione aëris, non datur ultimum instans in quo materia sit sub privatione formæ, & aër sub tenebris, sed solum ultimum tempus.

§. II.

Instantia contra hanc rationem D. Thomæ proponuntur & solvuntur.

63. **C**ontra hunc discursum D. Thomæ, & specialiter contra propositionem illam cui innititur: *Non est possibile ut aliquid toto tempore præcedente quiescat in uno termino, & postea in ultimo instanti illius temporis sit in alio termino*: plures ab Adversariis fieri solent instantiæ. Primò obijciunt: Toto tempore quò Sacerdos profert verba consecrationis, substantia panis quiescit sub speciebus, & in instanti terminativo sub illis adest corpus Christi.

Secundò, Aër toto tempore antecedente accessum Solis ad nostrum hemispherium, quiescit sub tenebris, & in ultimo instanti illius temporis illuminatur.

Tertiò, Materia prima toto tempore antecedente instans generationis, quiescit sub forma compositi corrupti, & in instanti terminativo illius, est in termino ad quem, scilicet sub forma compositi de novo geniti.

Denique, Angelus quiescit ab intellectu & volitione, toto aliquo tempore, absque eo quòd cogatur quiescere in ejus instanti terminativo: Ergo principium illud à D. Thomæ assumptum, verum non est.

64. **H**æc tamen levia sunt, & rationem D. Thomæ non infringunt: nam principium illud debet ita intelligi, ut scilicet quòd quiescit in aliquo termino per aliquod tempus, non possit in ultimo instanti illius temporis esse in alio termino, per mutationem quæ sit ex contrario, aut latitudine sive distantia vincenda; secùs verò per mutationem puram & simplicem, quæ est de nò esse ad esse; quia ad tollendum non esse, sufficit positio formæ; ad tollendum verò contrarium, aut vincendam latitudinem sive distantiam, requiritur alia mutatio, & non quies sub illa. Conversio autem panis in corpus Christi, illuminatio aëris, generatio substantialis, & intellectio aut volitio Angeli, non sunt mutationes quæ pendeant per se loquendo ex aliquo contrario, latitudine, aut distantia vincendis; sed sunt simplices mutationes ex puro non esse, seu ex pura negatione aut privatione; unde exempla illa ab Adversariis adducta non sunt ad rem.

65. **A**ddo falsum esse, quòd materia quiescat simpliciter toto tempore alterationis; imò movetur ipso motu alterationis, disponente ad corruptionem. Similiter aër toto tempore antecedente motum Solis ad nostrum hemispherium, aliquo modo movetur, mutatione saltem respectivâ; quatenus sit continuò minus distans à Sole ex eo quòd Sol illi magis ac magis appropinquat per

A motum localem. Ratio autem quare nostrum hemispherium dicitur moveri ad lucem, ex eo quòd Sol magis illi appropinquat; corpus verò frigidum nò dicitur moveri ad calorem, præsertim ex eo quòd appropinquat ipsi calidum; est quia per hoc solum movetur aliquid ad aliquam formam, per quòd tollitur ab ipso impedimento talis formæ: impedimentum autem illud in corpore illuminando, non est forma aliqua positiva contraria, in ipso exilens (sicut impedimentum caloris in corpore frigido, est frigiditas), sed sola distantia corporis luminis: Ergo &c.

§. III.

Solvuntur alie objectiones.

Objiciunt insuper Adversarij: Velocitas motus, quo Angelus transit còtinuè de uno extremo ad alterum, per omnia media, potest excedere sine proportionem velocitatem motus, quo corpus pertransit eodem modo idem spatium; hic excessus non possit esse, nisi motus localis Angeli posset fieri in instanti; nà inter quolibet duo tempora finita est aliqua proportio: Ergo motus Angeli continuus in instanti fieri potest.

Respondeo, concessâ Majori, negando Minorem: Licet enim velocitas motus continuus Angeli, non sic excedat sine proportionem velocitatem motus corporis, ut duratio ejus sit indivisibilis instans; illam tamen sic excedit, ut possit fieri in minori & minori duratione (divisibili tamen) quam motus quorumcumque corporis.

Unde Capreolus in 2. dist. 6. quest. 1. art. 3. ad 3. contra 2. Angelus minoris virtutis æque cito potest transire quantumcumque spatium, sicut Angelus majoris virtutis; & hoc si aucto moveantur motu discretivo, non transeundo per medium: & idem est si aucto transeant per medium motu continuo. Verum tamen neque potest pertransire in instanti quantumcumque spatium, nec motu continuo, nec discretivo, & hoc neque transeundo per medium, neque transeundo per medio: Sed tamen in quantumcumque parvo tempore

velit, potest pertransire, nec est dare minimum tempus in quo possit pertransire: nec maximam velocitatem sibi possibilem in movendo se: & consequenter nullus potest movere seipsum summâ velocitate sibi possibile.

Dices, Ex hoc sequi virtutem motivam Angeli esse infinitam: Sed hoc non est dicendum. Ergo nec illud, Sequela probatur: Potentia quæ potest attingere perfectiorem & perfectiorem effectum in infinitum, est simpliciter infinita; nam ex eo colligimus lumen gloriæ non posse esse principium videndi Deum, perfectiorem & perfectiorem modo in infinitum, quia est finitè perfectiōnis; è contra verò ex eodem principio inferunt Theologi, Deum esse infinitæ virtutis, quia potest perfectiorem effectum in infinitum producere: Atqui si virtus Angeli possit movere in minori & minori tempore in infinitum, poterit attingere perfectiorem & perfectiorem effectum in infinitum: Ergo erit infinita.

Respondeo primò, quòd si hæc instantia valeret, magis urgeret contra Adversarios: nà si colligeretur vim motivam Angeli esse infinitam, leve posse producere perfectiorem & perfectiorem effectum in infinitum, quia posset in minori & minori tempore movere in infinitum, multo magis id sequeretur, si posset moveri in instanti: si enim requiritur major & major virtus ad movendum in minori & minori tempore, requireretur

virtus maxima, & consequenter infinita, ad movendum in non tempore, sive in instanti.

Secundo dico, quod sicut non colligitur perfectio infinita in aliqua causa, ex eo quod possit producere plura & plura individua in infinitum intra eandem speciem: ita non colligitur potentiam loco motivam Angeli esse infinitam simpliciter, ex eo quod possit movere in majori & minori tempore in infinitum: ad hoc enim sufficit potentia finita superioris ordinis ad potentiam loco motivam rerum corporarum, & ab omni loco impedimentis expedita. Unde in forma respondendo negando sequela Majoris, ad cuius probationem, distinguo Antecedens. Potentia quae potest perfectiorem & perfectiorem effectum producere debet esse simpliciter infinita, si perfectior effectus requirit in tali causa majore perfectionem, concedo Antecedens: si non requirit majorem illam perfectionem, nego Antecedens. Quamvis autem productio intensioris & intensioris visionis beatae, requirit majore perfectionem intensivam in lumine gloriae; movere tamen in majori & majori velocitate, subindeque in minori & minori duratione in infinitum, non est de genere horum effectuum, qui requirunt majore & majorem perfectionem intensivam in potentia: sicut nec infinitas individuum producibilium ab eadem causa: sed solum exigit, ut diximus, remotionem omnium impedimentorum, ac potentiam loco motivam superioris ordinis ad potentiam loco motivam omnium corporum. Unde D. Thomas supra qu. 2. art. 2. ad 3. docet infinitatem divinae potentiae non manifestari in motu: cum tamen constet illam motum velociorem & velociorem in infinitum efficere posse.

Dices rursus, Hinc sequi Angelum superiore non posse velocius moveri quam inferiorem; quia aequae bene potest inferior moveri majori & majori velocitate in infinitum: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: nam sicut non est inconveniens, quod Angelus superior non sit magis immaterialis quam inferior, quia utrique convenit immaterialitas simpliciter, ratione elevationis supra gradum corporeum; ita nullum esse inconveniens, quod Angelus superior non possit velocius moveri, quam inferior, quia ambo ex elevatione qua in suo motu habet supra corporea, possunt moveri in majori & majori velocitate: quamvis cum hoc fiat, quod Angelus superior habeat nobiliori modo suum illum motum velociorem & velociorem, quam inferior, puta quia potest moveri minus multiplicando operationes circa spatium, propter majorem sphaeram activitatis: sicut in corporibus equus habet nobiliori modo cursum aequalis velocitatis, quam canis; quia ratione majoris extensionis paucioribus gressibus aequali spatium percurrit aequali tempore.

Ad id quod licet Angelus superior non possit velocius & in minori duratione moveri, quam inferior, potest tamen velocius movere corpora: virtus enim quam habet Angelus ad efficiendum motum velociorem & velociorem in infinitum, tantum se extendit ad motum ipsius, non autem ad motum corporum; quae cum ex se non sint caeterae velocitatis capacia, etiam si ad propria loca moveantur, aliquo modo moventi extrinseco resistunt: unde Angelus qui movet caelum superius, majoris est virtutis & perfectionis eo qui mo-

vet caelum inferius; cum caelum superius majori velocitate ab intelligentia moveatur, quam inferius.

Ex his colliges, miram & prorsus stupendam esse Angelorum celeritatem, illamque omnium corporum velocitatem incomparabiliter excedere: potest enim Angelus motu continuo, intra brevem temporis morulam, longum spatium peragere; & motu discreto, in duobus instantibus, ab uno loco in alium, quantumcumque distantem, se transferre, non transeundo per medium, ut supra ostensum est. Qua ratione SS. Patres hanc Angelorum celeritatem ita exaggerant, ut dicant eos esse ubique, & in momento totum orbem peragere. Ita Tertullianus in Apolog. cap. 22. *Omni spiritus, inquit, ales est, hoc Angeli & Demones: igitur momento ubique sunt: totus orbis illis locus unus est, qui ubique quod geratur tam facile sciunt, quam enuntiant: velocitas divinitas creditur, quia substantia ignoratur.* Hieronymus vero Epist. 25. contra Vigilantium cap. 2. *Demones, inquit, toto vagantur orbe, & celeritate nimia ubique praesentes sunt.* Item Nazianzenus orat. 34. de caelestibus virtutibus ait: *Loca omnia peragrant, omnibus impigre adsunt, tum ob ministerii promptitudinem, tum ob naturae levitatem.* Denique Dionysius de caelesti Hierarchia cap. ultimo: *Pennatos, inquit, Sanctorum Angelorum pedes Theologia fixit: penna enim declarat sursum eucere valentem celeritatem.* Ob eandem rationem ibidem docet eos in Scriptura appellari ventos, flammam ignis, nubes, aquilas, rotas igneas, flumina, equos &c. quia haec omnia summam velocitatem innunt. Interdum etiam in Scriptura ad eandem velocitatem declarandam Angeli dicuntur in momento operari: nam Sapientia 18. habetur quod uno temporis momento Angelus omnia Aegyptiorum primogenita interfecit. Et Cyrillus Alexandrinus in commentariis in Habacuc docet, illum Angeli manibus in puncto temporis in foveam leonum ubi erat Daniel delatum fuisse, ut ei prandium afferret: quod sacer textus innuere videtur, dum ait: *Apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, & portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone super locum in imperii spiritus.* Verum licet Angelus potuerit subito & quasi in idu oculi transferre Habacuc ex Judea in Babylonem, & eadem celeritate reducere, id tamen in instanti non potuit operari: quia ut praclare Toftatus cap. 2. Exodi in hanc rem philosophatur, *Quantumvis subitanea sit Angeli operatio, oportet tamen dari aliquod tempus in quo fiat, quantumcumque parvum sit. Sicut enim Deus non potest communicare Angelo quod possit creare, quia repugnat creaturae; & quia creare est potentia infinita, qua soli Deo convenit: ita operari sine tempore, non potest communicari creaturae, quia arguit potentiam infinitam, qua nullo modo communicabilis est.*

Dices: Illuminatio fit in instanti, & si corpus moveretur per vacuum, ejus motus etiam in instanti fieret; quia tunc nulla esset resistencia media, a qua successio motus localis oritur: Ergo similiter motus localis Angeli in instanti fieri potest.

Respondeo concessa Antecedente, quantum ad primam partem, negando Consequentiam & paritatem: nam in motu locali Angeli idem Angelus transit per medium ad extremum, & ibi nullus est ordo causalitatis: At in illuminatione non eadem pars luminis quae est in medio, transit ad

extremum, sed in hoc alia producit, quæ à priori ut à causa vel conditione dependet; & sic sibi est ordo causalitatis, qui non requirit successionem & tempus, sed durat per prioritatem naturæ. Præterea ut docet D. Thomas hic art. 3. in corp. & in resp. ad 2. illuminatio, cum non sit transitus ab uno termino positivo ad alium, non est proprie motus, sed simplex tantum mutatio quæ est terminus motus; sicq; simul & in instanti terminativo motus fieri potest: motus autem Angeli, cum sit transitus de uno termino positivo ad alium, est verè & proprie motus, & non solum simplex mutatio subindeque non simul & in instanti, sed successivè & in tempore fieri debet.

Ad illud verò quod additur de motu corporis in vacuo, dicendum est, quòd si corpus moveretur in vacuo, ejus motus non fieret in instanti, sed successivè, ut docent Philosophi in libris Physicorum, quia successio motus localis provenit non solum ex resistantia mediæ, sed etiam ex limitatione virtutis motivæ, ex contraria inclinatione mobilitatis, & ex distantia terminorum.

74. Objicitur tertio: Motus localis Angeli nihil aliud est, quam acquisitio loci: Sed Angelus acquirit locum in instanti: Ergo movetur localiter in instanti.

Respondeo motum localem Angeli non consistere in simplici acquisitione loci, quia si nullibi antea existens, applicaretur loco, non diceretur moveri localiter; sed consistere in acquisitione unius loci, & derelictione alterius: unde quamvis Angelus acquirat locum in instanti; quia tamen non relinquit alium locum in eodem instanti, sed in instanti præcedenti, inde fit ut nequeat moveri, etiam motu discreto, in unico instanti, sed ad minus duo requirantur instantia.

75. Instabis: Angelus in eodem instanti acquirit unum locum, & deserit alium: Ergo nulla solutio. Antecedens probatur: Quando aliquid in instanti acquiritur, aliud ei oppositum & impossibile derelinquitur in eodem instanti: v. g. in eodem instanti quo forma est in materia, tollitur ejus privatio; & in eodem momento quo aer illuminatur, tenebræ expelluntur: Ergo si terminus ad quem motus discreti Angeli in instanti acquiratur, in eodem instanti deseritur terminus à quo.

76. Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, distinguo antecedens. Quando aliquid acquiritur in instanti &c. per simplicem mutationem quæ est à termino à quo privativo aut negativo, concedo antecedens. Quando acquiritur per motum proprium, qui est ab uno termino positivo ad alium positivum, nego Antecedens. Nam ut supra diximus, ad tollendam negationem aut privationem sufficit positio formæ; ad tollendum verò contrarium, aut vincendam latitudinem & distantiam quæ est inter duos terminos positivos, requiritur tempus. Unde quia generatio & illuminatio sunt simplices mutationes, eodem momento quo forma est in materia, tollitur ejus privatio, & eodem instanti quo aer illuminatur, tenebræ expelluntur; e contra verò, cum motus localis Angeli, sive continuus, sive discretus, sit motus proprius, procedens à termino & loco positivo, ad alium terminum & locum positivum, & non simplex mutatio; repugnat quòd in eodem instanti quo acquiritur terminus ad quem, deseratur terminus à quo, vel e contra; sed ad hoc requiruntur ad minus duo instantia, non quidem temporis nostri, quæ non possunt sibi im-

mediate succedere, sed temporis Angelicæ: deferretur; quorum priori mensuranti existentia Angeli in termino à quo, correspondet pars motus temporis; posteriori verò, quod mensurat acquisitionem termini ad quem, correspondet acceptio.

Ex hoc solutum manet aliud fundamentum adversa sententiæ, quod sic proponi potest: Angelus non movetur localiter, cum sit in termino à quo, cum non mutet locum, quando in illo est: Ergo solum quando est in termino ad quem: Sed est in termino ad quem in instanti temporis discreti: Ergo movetur in instanti, solumquam, manet illud argumentum: oportet enim distinguere Antecedens: Angelus non movetur localiter &c. completè & terminativè, concedo B Antecedens: non movetur incomplete & initiativè, nego Antecedens. Habet enim Angelus tunc unam sui motus partem iniciativam, & dispositivam ad aliam; ad quod non requiritur quòd in eo instanti mutet locum, sed sufficit quòd competat existentia in termino à quo cum ordine ad præsentiam in termino ad quem immediate acquirendam: sicut oratio, quæ est quantitas discreta, dicitur incipere in prolatione primæ syllabæ, ut dicentis ordinem ad aliam immediate sequentem.

Quæres ad complementum prædictorum, per quid Angeli seipsos & alia corpora movent, seu quodnam sit in illis principium proxime effectivum motus localis, & aliarum operationum ad extra?

Respondeo multò probabilius esse, & docet D. Thomas conformis, potentiam loco motivam & ad extra operativam in Angelis non distinguui ab intellectu & voluntate, sed esse ipsum intellectum practicum, quatenus per actum imperii, formaliter immanentem, & virtualiter transseuntem ad extra operatur. Ita colligitur ex Aristotele 12. Metaph. textu 40. ubi ait Intellectus movere cælos, ut desiderat antea & intelligitur ex D. Thoma qu. 16. de malo art. 1. ad 14. quodlib. 6. art. 2. & opusc. 11. art. 3. dicente Angelos movere cælos, &ceptione sui intellectus operatur.

D Ratio etiam id suadet: Cum enim Angelus sit substantia simplex & purè intellectualis, non possunt in illo dari nisi potentia quæ à gradu intellectuali dimanant, & quæ proinde purè spirituales sunt: illa autem sunt tantum tria: intellectus scilicet & voluntas. Ergo quidquid Angelus ad intra vel ad extra operatur, id mediatis illis duabus potentijs præstare debet; subindeque vis illius exequens, seu potentia tum se ipsum tum alia movendi, est ipsa voluntas ut movens intellectum, vel potius intellectus ut motus à voluntate, & efficaciter imperans motum localem in corporibus. Quare motus localis causatus in corpore ab aliquo Angelo non proprie comparatur ad intellectum & voluntatem Angeli, sicut adus elicited, sed potius sicut effectus ab illis potentijs, mediatis proprijs actibus productus.

Dices Si potentia operativa ad extra, sive loco motiva, esset in Angelo realiter indistincta ab intellectu & voluntate, quidquid Angelus posset velle & intelligere, posset & facere; hocque esset omnipotens, cum nihil sit quod non possit velle & intelligere.

Respondeo negando sequelam. Sicut enim non valet intellectus practicus & speculativus idem realiter sunt: Ergo quidquid possumus speculative, possumus & practice cognoscere. Sicut, inquam, non valet hæc consequentia, nam solo naturali

Lumine speculativè cognoscimus Deū esse summum bonum, ac propterea summo modo diligendum, & tamen solis viribus naturæ non possumus id practicè judicare: ita similiter quavis in Angelo principium intelligendi & operandi ad extra realiter non differant, non sequitur tamen, quòd quicquid Angelus potest intelligere, possit & operari, sed intellectus ut practicus, seu in potentia operativa habet limitatam activitatis sphaeram, quam non habet ut est speculativus, & principium cognoscendi & intelligendi.

Dices rursus: Modus agendi duntaxat per imperium non est conveniens ulli creaturæ, sed soli Deo possibilis, cujus voluntati omnia subiecta sunt.

Respondeo modum agendi duntaxat per imperium non esse convenientem ulli creaturæ pure corporeæ, vel mixtæ, seu constanti ex spiritu & corpore, bene tamen substantiæ simplicis, & pure intellectuali: cum enim in ista non possunt dari, nisi potentia pure spirituales, quæ sunt tantum dicitur, intellectus scilicet & voluntas; quidquid agit, vel ad intra, vel ad extra, hoc totum mediatis illis potentijs, subindeque per actum imperij, elicito ab intellectu, ut motus & applicatio à voluntate, operari debet, ut supra adduximus. In hoc tamen differt imperium Angeli ab imperio Dei, quòd primum est limitatæ & finitæ virtutis, habetque determinatam sphaeram activitatis sphaeram: Divinū verò est infinitæ virtutis & efficacis, & se extendit non solum ad ea, quæ sunt, sed etiam ad ea, quæ non sunt ut ait Apostolus ad Rom. 4.

A nem rei variabilis in esse & in operatione; nam mensurat res corruptibiles, quæ sunt in perpetuo fluxu & corruptione: unde D. Basilius homil. 1. in exameron ait: *Quæ sunt orta, quia aut incrementa, aut decremента suscipiunt, fixationem autem stabilitatemque nullam, aut pertinemem obtinent, à temporis ipsius contineri natura*: ævum denique medio modo se habet; nam mensurat esse invariabile, & tamen admittit variationem secundum operationes. Subsumo autem: Sed Angelus, licet sit immutabilis secundum esse substantiale, comparatur secum mutabilitatem quantum ad aliquas operationes: quia Angeli mutabiles sunt, & secundum locum, & secundum diversas cognitiones & affectiones, quas possunt exercere vel non exercere quando voluerint: Ergo esse Angeli avo mensuratur.

B Confirmatur ampliùs: Esse Angeli est inferioris ordinis ad esse divinum, & superioris ad esse rerum corruptibilium: Ergo debet mensurari aliqua mensurâ, quæ sit inferior æternitati, & superior temporis; cum inter mensuram & mensuratum debeat esse proportio: Sed hæc mensura nulla alia esse potest, quam ævum, quod, ut ait D. Thomas, ubi supra, medium est inter æternitatem & tempus: Ergo idem quod prius.

C Obijcies: Duratio Angeli, cum sit indivisibilis & tota simul, continet omnes temporis differentias, & coexistit presentis, præteriti, & futuro: Sed omnibus temporis differentijs coexistere proprium est æternitatis: Ergo duratio Angeli non est ævum, sed æternitas.

Respondeo quòd licet in Angeli duratione non sit aliqua successio, sed suam durationem totam simul habeat, in ea tamen actu non continentur omnes differentia temporis: quia ut aliqua duratio possit simul continere præsens, præteritū, & futurum, non sufficit, quòd sit indivisibilis, & tota simul, sed insuper requiritur, quòd intra lineam durationis sit infinita: unde cum æternitas utroque hoc privilegio gaudeat, & sit duratio infinita simul & indivisibilis, utpote mensura esse divini, quod est infinitum & simplicissimum, in unico nunc indivisibili omnes temporis differentias continet, & ut ait D. Bernardus serm. 80. in Cantica: *Tempora sub ea transeunt, non ei: futura non expectat, præterita non recognoscit, presentia non expectatur.* Ævum verò, quamvis sit indivisibile & totum simul; cum tamen sit finitum, utpote mensura esse Angeli, quod finitum & limitatum est, non coexistit rebus temporalibus, nisi quando actu sunt, & earum transitum, & adventum expectare debet, ut ea continere & mensurare possit. Unde ævum assimilatur baculo fixo in medio fluminis, vel arbori ad ripam plantatæ, quæ non coexistit simul & semel toti aquæ fluenti, sed paulatim & successivè non quidem per sui mutationem & successionem, sed per mutationem & fluxum ipsius aquæ, quæ continuo fluit ac decurrit. Æternitas verò, ratione sui vastissimi finis, rectè comparatur ripæ aut alveo, qui tam aquam fluminis semper continet, nec ejus fluxum & transitum expectat, ut illam mensuret: nam ut ait D. Thomas supra quæst. 14. art. 13. *Æternitas tota simul existens, ambit totum tempus.* De quo plura diximus in Tractatu de scientia Dei, agendo de presentia rerum in æternitate.

D Dico secundo, operationes Angelorum diversas habere mensuras, & aliquas mensurari æternitate participatâ, alias avo, alias tempore discreto, & alias tempore continuo.

DISPUTATIO VI.

De avo & tempore Angelorum.

Explicato motu Angelorum, consequens est, ut mensuram existentia & operationum ejus exponamus, & de avo ac tempore Angelorum breviter disseramus. Undè sit

ARTICULUS UNICUS.

Quæ sit mensura esse Angeli, & operationum ejus?

Dico primò, esse Angeli mensurari avo. Ita D. Thomas supra quæst. 10. art. 5. quodlibet. 5. art. 7.

Probat: Esse Angeli non potest mensurari tempore, nec æternitate: Ergo ævum est propria ejus mensura. Consequentia patet: quia tres tantum dantur mensuræ durationis rerum, scilicet æternitas, ævum & tempus. Antecedens verò, quo ad primam partem, est etiam manifestum: Nam tempus est solum mensura rerum successivarum & corruptibilium; esse autem Angeli est totum simul & incorruptibile supposito mixtu divino, quem connaturaliter postulat, ut disp. 1. art. 4. ostensum est: quoad ad secundam vero partem convincitur ex ipsa æternitatis natura, quæ definitur duratio rei omninò immutabilis; qualis profecto non est substantia Angeli, quippe quæ (ut ibidem monstravimus) pluribus mutationibus obnoxia est.

Confirmatur: Nam ut docet D. Thomas locis citatis, æternitas mensurat durationem rei omninò invariabilis, & secundum substantiam, & secundum operationem: tempus mensurat duratio-

Tom. 11.

